

לרבנו תם, מדובר במפץ של גמי ושל שיפה, שבשאר כלים אינם מקבלים טומאה מלבד טומאת מדרס, ולמדו ב'קל וחומר' שהמפץ שהוא ראוי למדרס מיטמא בטומאת מת. אבל מפץ עץ — יש לו טהרה במקוה.
 ב. כשם שמפץ נטמא במת, כך נטמא בשרץ. (ע' ב"ק כה). וכן שאר טומאות (ערש"י סוכה כ. גדה מט.). וממהרש"א כאן משמע שאין מטמא [עכ"פ מדאורייתא] אלא מת ושרץ בלבד, שבאים ב'קל וחומר'. וע' רש"י סוכה כ. הגהות מהרש"ם כאן.
 ג. הרמב"ם (כלים כג, א; מקוואות א, ד) כתב שטומאת המפץ בכל הטומאות מלבד מדרס, אינה מדאורייתא אלא מדבריהם.

דפים פר — פה

קטו. א. ערוגה קטנה — כמה מיני זרעים מותר לזרוע בתוכה בלא חשש כלאים?
 ב. ערוגה הנמצאת בין ערוגות — כמה מיני זרעים ניתן לזרוע בתוכה?
 ג. מהו התר 'ראש תור' בכלאים?
 ד. שורה / תלם אחד העובר על פני הערוגה — האם מהוה הפרדה לענין כלאים?
 ה. הרוצה למלאות כל גינתו ירק — כיצד יעשה?
 א. ערוגה שהיא (לא פחות מ) ששה על ששה טפחים, [שוחקים (עפ"י עירובין ג: תוס'). שיעור זה אינו כולל את גבול הערוגה מסביבותיה, שרחבו טפח] — זורעים בתוכה חמשה מיני זרעים של ירקות, (אך לא חטה וקטניות); ארבעה בארבע רוחותיה ועוד אחד באמצעה. (וסמכו חכמים על הכתוב כי כארץ תוציא צמחה וכגנה זרועיה תצמיח, וידוע להם לחכמים שבשיעור זה אין הזרעים יונקים מהדדי.
 א. לרש"י, ממלא שורת זרעים בכל ארבע רוחותיה עד סמוך לקרן, ואף על פי שהזרעים שאצל הקרנות סמוכים זה לזה ואין ביניהם ריוח ג' טפחים כשיעור יניקתם — אין לחוש לערוב היניקה, ודי בהיכר שמלמעלה, בשל כיווני השורות.
 לתוס', אין זורעים בכל הרוח אלא באמצעה, כדי שיהא הפסק שלשה טפחים בין מין אחד לחברו שבשורה האחרת. ולדעת הר"ש אין צריך להרחיק בין שורה לשורה אלא טפח ומחצה, שהוא שיעור יניקת הזרע, ואין חוששים לעירוב היניקות.
 ויש אפשרות נוספת למלא את כל הערוגה בזרעים, כאשר זרע בעיגול, כדלהלן.
 ב. אם בא לזרוע זרעים בודדים, יש סוברים שיכול לזרוע תשעה מינים; ארבע בכל אחת מקרנות הערוגה, ארבע זרעים באמצע כל רוח ורוח, ואחת במרכזה, כך שכל זרע מרוחק שלשה טפחים מחברו (כן משמע מפסקי הרי"ד, וכן נקט המאירי). ויש אוסרים משום ערוב (עתוס' ד"ה וקים, ורמב"ן), ומדרבנן (עפ"י חו"א).
 ג. לשיטת רבי יהודה (במשנת כלאים, ובירושלמי), אפשר לזרוע ששה מינים בערוגה.
 ב. ערוגה (ששה על ששה טפחים) בין הערוגות — לרב, אין לזרוע בה חמשה מינים כנזכר לעיל, שמא ימלא את הקרנות ויהיו הזרעים סמוכים לערוגה הסמוכה. ושמואל מתיר, ובלבד שלא ימלא את כל הרוח בזרעים.
 לפרש"י, זרוע את השורות באופן שאינן מקבילות זו לזו, כגון שורה אחת בצד קרן מזרח-צפון

והאחרת בצד מערב-דרום וכו'. כך שבין השורה שבערוגה זו לסמוכה לה בערוגה האחרת, יש ריוח שלשה טפחים (כולל הגבולות שבניהם).

ולפרוש רבנו תם, זורע באמצע כל רוח, (ושומר על ריוח שלשה טפחים בין שורה לשורה, כנ"ל), בצורה ששורות הערוגה האמצעית אינן מקבילות לשורות הערוגות הסובבות, ויש כאן הטר 'ראש תור'. וצריך להטות את שער (= עלים וגבעולים) ערוגה זו לתוכה וזו לתוכה, שלא יהא יתערבבו העלים.

יש אומרים, לפי פירוש התוס', אין מחלוקת בין רב לשמואל, וגם רב מודה שמותר בערוגה בין הערוגות באופן שנוטה שורה לכאן ושורה לכאן. וכן נראה מדברי הרמב"ם והר"ש. פני יהושע.

ג. הטר 'ראש תור' ענינו, קצה (חד) של שדה זרועה מין אחד, הנכנס לתוך שדה או ערוגה של מין אחר — אין חוששים משום כלאים, לפי שניכר היטב שהזרע שייך לשדה האחר ואינו מהשדה שאליו הוא נכנס. לדעת רב, אין הטר 'ראש תור' מערוגה לערוגה, כי כל אחת אינה חשובה בפני עצמה, אלא משדה לשדה או משדה לערוגה (רש"י: או מערוגה לשדה. ריטב"א) בלבד.

יתכן שרבי יוחנן חולק על כך (עפ"י רש"י פו.). ולפירוש התוס', שמואל חולק על רב וסובר שיש 'ראש תור' בערוגה.

אין הטר 'ראש תור' אמור אלא בשדה / ערוגה מרובעת, אבל כשזורע בעוגל, אין ניכר ראש תור, (היוצא או הנכנס).

ד. שורה / תלם העובר על פני הערוגה כולה — לרב ששת, אינו מועיל להוות הפרדה, בא ערבוב (העלים והגבעולים שצמחו) וביטל את השורה. ולרב אסי מותר.

לפרש"י, מדובר על שורה החוצה את הערוגה והיא זרועה בזרעים. והשאלה היא האם שורה אחת מבטלת דין 'ערוגה' אם לאו. [ושתי שורות — ודאי מבטלות].

לפרוש התוס' מדובר על תלם עמוק טפח המקיף את הערוגה כולה, והשאלה היא האם מועיל תלם זה לזרוע בערוגות שמסביב, כפי שהוא מועיל בשדה.

אף לפי רב אסי, אין הטר ליטע שורת דילועים בין שורת קישואים לשורת פול המצרי, שמתוך שזמורותיהם משתרכים, אין די בשורה אחת להוות הכר, ואין הטר אלא בשתי שורות לכל מין, שאז נחשב כל מין כשדה בפני עצמו.

כן פרש"י. והתוס' פרשו שהדלועים שבאמצע אינם כלאים עם המינים האחרים, כי די להם בהפסק תלם, אבל הקישואים והפול — כלאים, ושורה אחת של דלועים אינה מהווה הפסק ביניהם.

ירקות קטנים שאין להם זמורות המשתרכות — מותר אף בהפסק שורה. ויתכן שגם רב ששת מודה בדבר, ולא אמר בא עירוב וביטל את השורה אלא בערוגה שיש בה חמשה מינים, אבל בשלש שורות של שלשה מינים מותר (עפ"י חזו"א כלאים ז).

ה. אמר רב כהנא אמר רבי יוחנן: הרוצה למלאות כל גינתו ירק מחמש מינים שונים, עושה ערוגה ששה על ששה טפחים ועוגל בה חמשה וזורע בתוך העיגול מין אחד, ובקרנות שמחוץ לעיגול, ממלא בשאר מינים. ואף על פי שהמינים סמוכים זה לזה, העיגול מהווה היכר להפסיק. לפי רבי ינאי, משאיר את הגבולות

שבין הערוגות (טפח לכל ערוגה) חרב מזריעה, ולפי רב אשי אין צריך, אלא זורע שם בכיוון אחר, שאם היו הערוגות זרועות שתי, זורע הגבולות ערב.

א. לפירוש התוס' והרמב"ן, דלא כרש"י, לרבי ינאי אינו ממלא את הערוגה כולה אלא משייר חצי טפח פנוי לכל רוח, כך שעם הגבולות הפנויים יש ריוח שלשה טפחים בין ערוגה לערוגה. ולרב אשי יכול לזרוע שטח זה בכיוון שונה, כאמור.

ב. אין מועיל העיגול להיכר אלא של חמשה טפחים, ולא פחות (עפ"י ראשונים).

ג. הרמב"ן נקט בדעת רש"י שעוגל חמשה עיגולים, ובתוך כל עיגול זורע מין אחר. וכן פירש המאירי. ו'ביני ביני' היינו השטח שבין העיגולים, בו נחלקו רבי ינאי ורב אשי אם משאירו חרב או זורעו בכיוון אחר.

וכן פסק הרמב"ם (ד, טו), מעגל חמשה עיגולים, ארבעה בארבע רוחות ואחת באמצע, וגם זורע את הקרנות במינים שונים, והרי בערוגה תשעה מינים. ואם רצה זורע את השטח שבין העיגולים בכיוון אחר, כדברי רב אשי.

דף פו

קטז. א. אשה הפולטת שכבת זרע — אימתי היא טמאה ואימתי טהורה?

ב. שכבת זרע שפרשה מן האיש — עד מתי היא מטמאת?

ג. שכבת זרע של ישראל במעי בהמה — מהי לענין טומאה?

א. הפולטת שכבת זרע הראויה להיקלט ולעשות זרע (שכבת זרע) — טמאה, כדין בעל קרי. לאחר שהסריחה ואינה ראויה להזריע — טהורה. (הן האשה הפולטת הן השכבת-זרע עצמה. רמב"ם הל' שאר אבות הטומאות ה, יב.)

נחלקו תנאים מהו גבול הזמן ששוהה הזרע במעיה ונפלט, ומטמא —

לרבי אלעזר בן עזריה, הפולטת ביום השלישי לתשמיש — טהורה, ומקצת היום ככולו, הלכך אם שמשה ביום חמישי סמוך לחשכה, ופלטה בתחילת ליל שבת — טהורה, הגם שלא עברו אלא שתי עונות שלמות, ליל שישי ויומו.

לרבי ישמעאל, הפולטת ביום שלישי טמאה, ומקצת היום ככולו, כך שפעמים שהן ארבע עונות שלמות, פעמים חמש ופעמים שש עונות, (כגון שמשה בתחילת ליל רביעי, אינה טהורה אם תפלוט עד כניסת השבת).

לרבי עקיבא, לעולם צריך שיעברו חמש עונות עד שייפלט ולא יטמא, דהיינו שתי יממות ועוד יום או לילה. ושיעור חמש עונות מתחשב מעת לעת, שאם יצתה מקצת עונה ראשונה, נותנים לה מקצת עונה שישית.

לחכמים (כפי גרסתנו), לעולם צריך שש עונות.

[וכולם למדו מפרישת סיני, שנאמר היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה; ראב"ע סבר כדעת חכמים האומרים שהפרישה היתה ביום חמישי, וטבלו לטהרתן בליל שבת, ולא חששו לפליטה שאחר כך. ושלש הדעות האחרות סוברים כרבי יוסי שפרשו ביום רביעי. לרבי ישמעאל, היו שלא פרו אלא סמוך לחשכה וטבלו מיד בכניסת שבת. לרבי עקיבא, נצטוו על הפרישה בהשכמת רביעי, והרי חמש עונות. לחכמים, פרו בהשכמת רביעי ולא טבלו עד בוקר יום השבת, הרי שש עונות].